הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר אֵין הָרֵב [–האדון] יָכוֹל לוֹמַר לָעֶבֶד עֲשֵׂה עִמִּי מלאכה וְאֵינִי זָנֵךְ, שַׁפִּיר – מובן מדוע אינו קוצץ, כי אינו זוכה בשכרם. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר יָכוֹל הָרֵב לוֹמַר לָעֶבֶד עֲשֵׂה עִמִּי וְאֵינִי זָנֵךְ, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מדוע אינו יכול לקוץ, הרי הוא זוכה בשכרם. הגמרא מבארת את המשנה והברייתא באופן אחר: אֶלָּא, אִידֵי וְאִידֵי – זו וזו בְּשֶׁאֵין מַעֲלֶה לָהֶן מְזוֹנוֹת. וּבְהָא פְּלִיגִי, דְּמַר – בברייתא סָבַר יָכוֹל הרב לומר לעבד עשה עמי ואינני זנך, לפיכך הוא קוצץ גם כשאינו זן אותם, וּמַר – במשנה סָבַר אֵין הרב יָכוֹל לומר כך, וכיון שאינו זן אותם אינו יכול לקצוץ.

מקשה הגמרא: וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר יָכוֹל הָרֵב לומר עשה עמי ואינני זנך, וכי שָׁבִיק מַתְנִיתִין – הניח את המשנה הסוברת שאינו יכול, וְעָבִיד – ופסק כְּבְרַייְתָא. מתרצת הגמרא: אֶלָּא דְּכוּלֵי עָלְמָא מֵשֶׁל שָׁמַיִם הוּא אוֹכֵל וְלֹא מֵצִי קָצֵץ מאחר ואין לו זכות באכילתם, וּמַאי קוֹצֵץ – מה הכוונה שהאדון יכול לקצוץ דְּאָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא בברייתא, שהוא מתנה שיאכלו מְזוֹנוֹת לפני המלאכה כדי שלא יוכלו לאכול אחר כך. אך הגמרא דוחה פירוש זה, שהרי דִּכְוָותֵיהּ – אתה צריך לפרש כך גם גַּבֵּי בְּהֶמְתּוֹ ששנינו שאינו קוצץ, שהכוונה שלא יאכיל אותה תֶּבֶן כדי שלא תאכל אחר כך. ומדוע לא, נִקּוּץ לָהּ – שיתנה עליה, שהרי הוא רשאי להאכילה מקודם כפי ששנינו לעיל (צ:). מתרצת הגמרא: אֶלָּא בָּהָא קָמִיפַּלְגִי המשנה והברייתא, דְּמַר בברייתא סָבַר מֵשֶׁל שָׁמַיִם הוּא אוֹכֵל, וזכות אכילתו של האדון ויכול להתנות, וּמַר במשנה סָבַר מֵשֶׁל שָׁמַיִם הוּא אוֹכֵל, לפיכך האדון אינו קוצץ:

משנה

קוֹצֵץ – מתנה אָדָם עם בעל הבית שלא יאכל ובתמורה יוסיף לו שכר, עַל יְדֵי עַצְמוֹ – כשהוא עצמו נשכר, או עַל יְדֵי [–בעבור] בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים שנשכרו לבעל הבית, או עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתּוֹ הַגְּדוֹלִים, או עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דַּעַת ומחלו על זכותם. אֲבָל אֵינוֹ קוֹצֵץ – הוא אינו רשאי להתנות כך עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתּוֹ הַקְּטַנִּים, וְלֹא עַל יְדֵי בְּהֶמְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן דַּעַת למחול על זכותם. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים לַעֲשׂוֹת בְּנֶטַע רְבָעִי שֶׁלּוֹ – אילן העומד בשנה הרביעית לנטיעתו, חֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ, לפי שאסור באכילה חוץ לירושלים, והתורה לא זיכתה להם דבר איסור. וְאִם בעל הבית לֹא הוֹדִיעָן שהוא נטע רבעי, פּוֹדֶה וּמַאֲכִילָן כדי שלא יראה הדבר כמקח טעות. נִתְפַּרְסוּ – נפרדו עֲנוּלָיו – עיגולי דבלה, או נִתְפַּתְּחוּ [–נפתחו] חֲבִיּוֹתָיו, ושכר פועלים לחבר העיגולים ולסתום החביות, חֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ, כיון שאין פועל אוכל מדבר שנגמר מלאכתו למעשר. וְאִם בשעה ששכרם לֹא הוֹדִיעָן שנגמר מלאכתן, מְעַשֵּׂר וּמַאֲכִילָן כדי שלא יראה הדבר כמקח טעות. שׁוֹמְרֵי פֵּירוֹת, אוֹכְלִין מֵהַלָּכוֹת מְדִינָה – מחמת מנהג המדינה, אֲבָל לֹא מִן הַתּוֹרָה:

גמרא

שנינו במשנה שׁשׁוֹמְרֵי פֵּירוֹת אוכלים מהלכות מדינה אבל לא מן התורה. אָמַר רַב, לֹא שָׁנוּ שאינם אוכלים מן התורה, אֶלָּא בְּשׁוֹמְרֵי גָּנוֹת וּפַרְדֵּסִין, לפי שאין פועל אוכל ממחובר לקרקע בשעה שאינה גמר מלאכה. אֲבָל שׁוֹמְרֵי גִּיתּוֹת [–מקום דריכת הענבים] וַעֲרֵימוֹת תבואה, אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה, כיון שבתלוש מן הקרקע אוכל פועל לפני שנגמרה מלאכתו למעשר. קָסָבַר רב, שפועל שמְשַׁמֵּר דינו כְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה דָּמֵי, ואוכל מן התורה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, לֹא שָׁנוּ שׁשומרים אוכלים מחמת המנהג, אֶלָּא בְּשׁוֹמְרֵי גִּיתּוֹת וַעֲרֵימוֹת, שהעושה בהם מעשה אוכל מן התורה, לפיכך השומר בהם אוכל מחמת המנהג. אֲבָל שׁוֹמְרֵי גָּנוֹת וּפַרְדֵּסִים שהעושה מעשה בהם אינו אוכל מן התורה כי לא נגמרה מלאכתן, השומרים אֵינָן אוֹכְלִים בהם לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מֵהֲלָכוֹת מְדִינָה. קָא סָבַר שמואל, מְשַׁמֵּר לַאו כְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה דָּמֵי, ואינו אוכל מן התורה אלא מחמת המנהג.

מָתִיב רַב כַּהֲנָא [–מקשה] רַב אַחָא בַּר רַב הוּנָא על שמואל, שנינו בברייתא, הַמְשַׁמֵּר אַרְבַּע וְחָמֵשׁ מַקְשָׁאוֹת – שדות קישואים, שכל אחת שייכת לאדם אחר, חֲרֵי זֶה לֹא יְמַלֵּא את בְּרֵיסוֹ מֵאֶחָד מֵהֶן, אֶלָּא מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד אוֹכֵל לְפִי חֶשְׁבּוֹן. וְאִי אָמְרַתְּ שׁמְשַׁמֵּר לַאו כְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה דָּמֵי, אַמַּאי – מדוע הוא אוֹכֵל, הרי לשמואל שומר במחובר אינו אוכל כלל. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב שִׁימִי בַּר אַשֵׁי, בְּעַקּוּרִין שָׁנוּ – מדובר בקישואים שנעקרו מן הקרקע עם שרשיהם, והשומר אוכל מהם מחמת המנהג. מקשה הגמרא: וכי יתכן שמדובר בְּעַקּוּרִין, וְהָלֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן לְמַעֲשֶׂר, ואפילו מחמת המנהג אין פועל אוכל מהם. מתרצת הגמרא: מדובר שֶׁלֹּא נִיסַּל פִּיקָּם שֶׁלָּהֶם, – שעדיין לא נשר הפרח הצומח בראשם, שרק אחר כך נגמר מלאכתן).

אָמַר רַב אַשִׁי, בְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל מְסַתְּבְרָא – מסתבר ששומרי גנות ופרדסים אינם אוכלים כלל, וכשמואל. דִּתְנַן (לעיל פז:), וְאֵלּוּ פועלים שאוכלין מִן הַתּוֹרָה, הָעוֹשֶׂה בְּמַחוּפָּר לְקַרְקַע בִּשְׁעַת גְּמַר מְלָאכָה, וּבְתָלוּשׁ כו' עד שלא נגמרה מלאכתו, וכן בדבר שגידולו מן הארץ, מדייק רב אשי, מִכְּלָל – מדברי המשנה שאמרה 'ואלו אוכלים מן התורה' ולא סתם 'ואלו אוכלים', אתה למד דְּאִיכָּא דְּלָא קָא אָכִיל מִן הַתּוֹרָה – שיש שאינו אוכל מן התורה אֶלָּא מֵהֲלָכוֹת מְדִינָה, והוא העושה במחובר שלא בשעת גמר מלאכה. אך אם כן אֵימָא סֵיפָא, וְאֵלּוּ שֶׁאֵינָן אוֹכְלִין, העושה במחובר בשעה שאין גמר מלאכה וכו'. ויש לבאר מַאי – מה הכוונה שאֵינָן אוֹכְלִין. אִילֵימָא שֶׁאֵין אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא מֵהֲלָכוֹת מְדִינָה, הֵיינוּ רֵישָׁא – כבר מהרישא למדנו שיש שאוכלים מהלכות מדינה. אֶלָּא לַאו כוונת המשנה לומר שֶׁאֵין הם אוֹכְלִין לֹא מִן הַתּוֹרָה וְלֹא מֵהֲלָכוֹת מְדִינָה, וּמַאי נִיהוּ – מי הם שאינם רשאים לאכול כלל, הוי אומר אותם המפורטים בסיפא, ואחד מהם הוא הָעוֹשֶׂה בְּמַחוּפָּר לְקַרְקַע בְּשָׁעָה שֶׁאֵין גְּמַר מְלָאכָה, ואם זה שעושה מעשה במחובר שלא בשעת גמר מלאכה אינו אוכל כלל, כָּל שֶׁכֵּן שׁוֹמְרֵי גָּנוֹת וּפַרְדֵּסוֹת שאינם אלא יושבים ושומרים, שבודאי אינם אוכלים כלל, וראיה לשמואל:

משנה

אַרְבָּעָה סוגי שׁוֹמְרִים הֵן: שׁוֹמֵר חִנָּם, וְהַשּׁוֹאֵל, נוֹשֵׂא שָׂכָר – שומר שכר, וְהַשּׁוֹכֵר. וכך דינם, שׁוֹמֵר חִנָּם נִשְׁבָּע עַל הַכֹּל – על גניבה אבידה ואונסים, ופטור. וְהַשּׁוֹאֵל מְשַׁלֵּם אֶת הַכֹּל. וְנוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׁוֹכֵר, נִשְׁבָּעִים עַל הַשְּׁבוּרָה וְעַל הַמֻּתָּה – אם נשברה הבהמה או נשבתה או מתה, ופטורים, וּמְשַׁלְּמִין אֶת הָאֲבֵידָה וְאֶת הַגְּנֵיבָה:

גמרא

מברירת הגמרא: מַאן תָּנָא – מיהו התנא שסובר שיש אַרְבָּעָה שׁוֹמְרִים, אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, רַבִּי מֵאִיר הִיא. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן, מִי אִיכָּא דְּלֵית לֵיהּ – וכי יש מי שסובר שאין אַרְבָּעָה סוגי שׁוֹמְרִין. אָמַר לֵיהּ, הָכִי קָאָמְרִינָא לָךְ – כך כוונתי לומר, מַאן תָּנָא ששנה את משנת 'ארבעה שומרים' וסובר ששׁוֹכֵר דינו כְּנוֹשֵׂא שָׂכָר, רַבִּי מֵאִיר הִיא. שואלת הגמרא: וְהָא מַרְבִּי מֵאִיר אִיפְּכָא שָׁמַעְינָן לֵיהּ – להיפך שמענו ממנו, ששוכר כשומר חנם. דְּתַנְיָא, שׁוֹכֵר כֵּיצַד מְשַׁלֵּם כשנגנב או אבד הפקדון, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כְּשׁוֹמֵר חִנָּם שפטור, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר שחייב. משיבה הגמרא:

המשך בעמוד יג

רַבָּה בַּר אֲבוּהּ אִיפְּכָא קָתָנֵי – שנה את הברייתא להיפך, שרבי מאיר אומר כשומר שכר ורבי יהודה אומר כשומר חנם.
מקשה הגמרא: אִי הָכִי, וכי אַרְבָּעָה שומרים יש, הלא שְׁלֹשָׁה נִינְהוּ, שהרי שוכר דינו כשומר חנם או כשומר שכר. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, אַרְבָּעָה שׁוֹמְרִין נאמרו בתורה, וְדִינֵיהֶם שְׁלֹשָׁה – ולהם שלשה דינים, ושוכר בכלל אחד מהם.

הַהוּא רַעְיָא דַּהֲוָה קָא רָעֵי חֵיוָתָא אַגּוּדָא דְּנַהַר פָּפָּא – היה רועה שרעה בהמות בשכר על שפת נהר פפא. שָׁרִיג חַדָּא מֵינַיְיהוּ וְנָפְלָה לְמַיָּא – החליקה אחת מהן ונפלה למים ומתה. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּה לדין, וּפַטְרֵיהּ – ורבה פטרו מלשלם, משום שאָמַר מַאי הָוָה לֵיהּ לְמֶעְבַד – מה יכל הרועה לעשות,

הָא נָמֵר כִּדְנָטְרֵי אִינְשֵׁי – הרי הוא שמר כפי שהרגילות לשמור, והרי זה אונס ופטור.

אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרבה, אֶלָּא מֵעַתָּה – לדבריך ששומר שכר אינו חייב לשמור יותר מהרגילות, עַל לְמָתָא בְּעִידְּנָא דְּעַיְילֵי אִינְשֵׁי – אם עזב הרועה את עדרו ונכנס לעיר בשעה שדרך הרועים להכנס, הָכִי נַמִּי דְּפָטוּר – האם אף באופן זה נאמר שהוא פטור, וכי לא מסתבר לומר ששומר שנוטל שכר חייב לשמור יותר משאר השומרים.

אָמַר לֵיהּ רבה, אִין – כן, גם בכזה אופן הוא פטור, שאינו חייב לשמור בזמן שלא רגילים לשמור. הוסיף אביי והקשה: נָגַח פּוּרְתָּא בְּעִידְּנָא דְּנָגוּ אִינְשֵׁי – אם ישן השומר שכר מעט בשעה שדרך הרועים לישן, הָכִי נַמִּי דְּפָטוּר – האם גם במקרה זה הוא פטור, וכי לא מסתבר שמוטל עליו להמנע מכך או להעמיד שומר אחר תחתיו באותה שעה. אָמַר לֵיהּ רבה, אִין – כן, גם באופן זה הוא פטור, ואינו חייב לשמור שמירה יתירה.

אֵיתִיבֵיהּ אביי לרבה, שנינו בברייתא, אֵלּוּ הֵם אוֹנְסִין שֶׁשּׁוֹמֵר שָׂכָר פָּטוּר עֲלֵיהֶן, כְּגוֹן מה שאירע לאיוב שנאמר (איוב א טו) 'וַתִּפֹּל שְׁבָא וַתִּקָּחֵם וְאֶת הַנְּעָרִים הִכּוּ לְפִי חָרֶב' – מחנה מלכות שבא חנתה אצלו, ונטלה את בהמותיו והרגה את משרתיו בחרב. דהיינו, רק אונס שאינו יכול למנעו כלל, פטור שומר שכר. אבל אונס שאם שמר שמירה יתירה היה מונעו, הוא חייב. ולמדנו, ששומר שכר חייב לשמור שמירה יתירה. אָמַר לֵיהּ רבה, הָתָם בְּחַזָּנֵי מָתָא – בברייתא ההיא מדובר בשומרי העיר בלילות, שאנשי העיר סומכים עליהם, לפיכך הם חייבים בשמירה יתירה, אבל סתם שומר שכר פטור.

אֵיתִיבֵיהּ, שנינו בברייתא עַד מָתַי – עד כמה שׁוֹמֵר שָׂכָר חַיָּב לִשְׁמוֹר, עַד כְּדֵי שיתקיים בו דברי יעקב אבינו על עצמו כשרעה את צאן לבן (בראשית לא מ) 'הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה', שעבד עבורו ביום ובלילה, בשרב ובכפור. למדנו, ששומר שכר חייב בשמירה יתירה. אָמַר לֵיהּ, הָתָם נַמִּי בְּחַזָּנֵי מָתָא – גם ברייתא זו עוסקת במידת חיובם של שומרי העיר, אבל סתם שומר שכר אינו חייב בשמירה יתירה. אָמַר לֵיהּ אביי, אָטוּ – וכי יַעֲקֹב אָבִינוּ חַזָּן מָתָא הֲוָה – שומר העיר היה, הרי הוא שמר על צאן לבן, ואם כן משמע שכל שומר שכר חייב בשמירה יתירה. מתרץ רבה: דְּאָמַר לֵיהּ – יעקב טען לְלָבָן, נָטְרֵי לָךְ נְטִירוּתָא יְתֵירְתָא כְּחַזָּנֵי מָתָא – שמרתי על צאנך יותר מחיובו של שומר שכר, וכשומרי העיר, ואף על פי שאיני חייב.

אֵיתִיבֵיהּ, שנינו בברייתא, רוֹעֶה שֶׁהָיָה רוֹעֶה בשכר, וְהִנִּיחַ עֶדְרוֹ וּבָא לָעִיר, וּבָא וְאַב וְטָרַף וּבָא אֲרִי וְדָרַס, אֵין (אוֹמְדִים) [אוֹמְרִים] שאילוּ הָיָה שָׁם בודאי הָיָה מַצִּיל, ופושע הוא, אֶלָּא אוֹמְדִין – משערים אוֹתוֹ, אִם הִיה יָכוֹל לְהַצִּיל לו היה שם, פושע הוא וְחַיָּיב לשלם, וְאִם לַאו הרי זה אונס ופָטוּר. מַאי לַאו – מסתבר שבברייתא מדובר דְּעָל בְּעִידְּנָא דְּעַיְילֵי אִינְשֵׁי – שהשומר נכנס לעיר בשעה שהרגילות להכנס, ואף על פי כן אם היה יכול להציל הוא חייב, משום שהיה אסור לו להכנס. מתרץ רבה: לֹא כך, אלא דְּעָל בְּעִידְּנָא דְּלָא עַיְילֵי אִינְשֵׁי – הוא נכנס בשעה שאין הדרך להכנס, לפיכך פושע הוא וחייב לשלם.

מקשה אביי: אִי הָכִי, אַמַּאי – מדוע אם לא יכל להציל הוא פָּטוּר, הרי כל שומר שתְּחִילָּתוֹ בְּפֶשַׁע וְסוֹפוֹ בְּאוֹנֶס חַיָּיב, וכיון שבתחילה כשנכנס לעיר פשע שלא שמר מנזק שיכל למנוע, אפילו שסופו אונס הוא חייב. מתרץ רבה: מדובר במקרה דְּשָׁמַע הַשּׁוֹמֵר קָל אֲרֵיֵה וְעָל – וברח מאימתו, שכבר בתחילה אנוס היה. מקשה הגמרא: אִי הָכִי שהיה השומר אנוס, מדוע אוֹמְדִין אוֹתוֹ ואם יכל להציל הוא חייב, מַאי הֲוָה לֵיהּ לְמֶעֱבַד – מה יכל לעשות, הרי היה אנוס. מתרצת הגמרא: אין זה אונס גמור, כיון שֶׁהָיָה לוֹ לשומר להתגבר וּלְקַדֵּם את האריה בְּרוֹעִים נוספים וּבְמַקְלוֹת ולהבריחו.

מוסיפה הגמרא להקשות: אִי הָכִי שאינו חייב אלא משום שלא קידם ברועים ובמקלות, מַאי אִירְיָא – מדוע הברייתא נוקטת דין זה דווקא בשׁוֹמֵר שָׂכָר, אֲפִילּוּ שׁוֹמֵר חִנָּם נַמִּי חייב אם יכל לקדם ברועים ומקלות ולא קידם, דְּהָא מַר [–רבה] הוּא דְּאָמַר שׁשׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁהָיָה לוֹ לְקַדֵּם בְּרוֹעִים וּבְמַקְלוֹת וְלֹא קִידֵּם הוא חַיָּיב. מתרצת הגמרא, שׁוֹמֵר חִנָּם חייב לקדם ברועים ובמקלות רק אם הם מצויים לו בְּחִנָּם, אבל שׁוֹמֵר שָׂכָר חייב לקדם אפילו בְּשָׂכָר. וכוונת הברייתא לחדש ששומר חייב לקדם אפילו בשכר, לפיכך היא נקטה את דבריה בשומר שכר.

מבררת הגמרא: וְעַד כַּמָּה מעות חייב השומר להוציא כדי להציל. משיבה הגמרא: עַד כְּדֵי דְּמֵיהֶן – שווי הבהמות, אך לא יותר מכך. תמהה הגמרא: וְהֵיכָן מָצִינוּ בְּשׁוֹמֵר שָׂכָר שֶׁחַיָּיב בְּאוֹנְסִין, שלכן אתה מחייבו לשלם מכיסו כדי להציל את הבהמות, הרי שומר שכר פטור על האונס. מתרצת הגמרא: דְּהָדַר שָׁקִיל דְּמֵיהֶן מִבַּעַל הַבַּיִת – אחר כך חוזר השומר וגובה את הוצאותיו מהבעלים, ונמצא שאינו מפסיד כלום. מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי, אִי הָכִי שהבעלים משלמים את כל ההוצאות, מַאי אַהֲנֵי לֵיהּ מִינַּהּ – איזו תועלת יש לו מכך, הרי הוא יכול לקנות בהמות אחרות באותם מעות. מתרצת הגמרא: נַפְקָא מִינָּהּ לְכוּשְׁרָא דְּחֵיוָתָא – כושר הבהמות, שהוא מכיר אותן והן רגילות בביתו. אִי נַמִּי, לְמִרְחָא יְתִירְתָּא – שלא יצטרך לטרוח ולקנות בהמות אחרות. הגמרא מביאה שיטה החולקת על רבה: רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, לֹא סְבִירָא לְהוּ הָא דְּרַבָּה – אינם סוברים כרבה שפטר בשומר שכר ששמר כדרך השומרים, דְּאָמְרִי – כי הם סוברים שהמפקיד יכול לטעון לשומר, לְהָכִי יָהֲבֵי לָךְ אַגְרָא לְנַטּוּרֵי לִי נְטִירוּתָא יְתֵירְתָּא – לכן נתתי לך שכר, כדי שתשמור לי שמירה יתירה. לפיכך, אם רעה את העדר על שפת נהר והחליק אחד מהם לתוכו ומת, אין זה אונס ושומר שכר חייב. וכן אסור לו להכנס לעיר או לישון אפילו בשעה שעושים כך שאר השומרים.

בַּר אַדָּא סְבוֹלָאָה – הסבל, חֲזִי קָא מַעֲבַר חִיוָתָא אַגַּמְלָא דְּנָרֵשׁ – העביר בהמות בשכר על גשר העיר נרש, דְּחָפָה חֲדָא לַחֲבְרְתָּהּ וּשְׁדְרִיתָהּ בְּמַיָּא – דחפה אחת את חברתה והפילה אותה לנהר, ומתה. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא לדין, וַחַיְּיבֵיהּ. אָמַר לֵיהּ בר אדא לרב פפא, מַאי הֲוָה לֵיהּ לְמֶעֱבַד – כיצד יכולתי למנוע שלא ידחפו זו את זו, והרי זה אונס. אָמַר לֵיהּ רב פפא, אִבָּעֵי לָךְ לְעַבּוֹרֵי חֲדָא חֲדָא – היה לך להעביר כל אחת לחוד, כיון ששומר שכר חייב בשמירה יתירה. אָמַר לֵיהּ בר אדא, יָדַעְתָּ בֵּיהּ בְּבַר אַחְתִּיךְ – וכי אתה מכיר בבן אחותך, כלומר באחד מבני עמך, דְּמַצֵּי לְמַעֲבַר חֲדָא חֲדָא – שיכול להעביר כל אחת לחוד, ואף אני איני חייב לעשות יותר מכפי שרגילים השומרים. אָמַר לֵיהּ רב פפא, כְּבָר צָווּחוּ קַמַּאי דְּקַמָּךְ וְלֹא אִיכָּא דְּאַשְׁגַּח בְּהוּ – כבר צווחו כדבריך הרועים שקדמו לך, ולא השגיחו על דבריהם, כיון ששומר שכר חייב בשמירה יתירה.

אַיְבוֹ, אַפְקִיד כֵּיתָנָא בֵּי רוּנְיָא – הפקיד פשתן אצל רוניא, ושומר חנם היה. אָזַל שַׁבּוֹ – בא שבו [גנב שהיה בזמנם], שַׁמְטֵיהּ מִינֵּיהּ – גזל את הפשתן מרוניא. לְסוֹף הוּמַּר הַגַּנָּב – לאחר זמן נודע הגנב, אלא שצריך לתבעו ולהוציא מידו את הגניבה. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן לדין, וַחַיְּיבֵיהּ – רב נחמן חייב את רוניא לשלם. שמאחר ואינו מפסיד, שהרי יקבל את הכל בחזרה מהגנב, הוא חייב לטרוח ולתבוע את הגנב בדין. שואלת הגמרא: לֵימָא – נאמר שרב נחמן פְּלִיגָא – חולק על דְּרַב הוּנָא בַּר אָבִין. דְּשָׁלַח רַב הוּנָא בַּר אָבִין, בהמה שנִּגְנְבָה משומר בְּאוֹנְסָא – על ידי לסטים מזוין, וְאַחַר כָּךְ הוּמַּר הַגַּנָּב וניתן לתבעו בדין, אִם שׁוֹמֵר חִנָּם הוּא אזי אם רָצָה נִשְׁבָּע שנגנבה ופטור, והבעלים יפרעו מן הגנב. ואם רָצָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ – עם הבעלים דִּין פרעון, ומשלם וחוזר על הגנב לתובעו בדין. אבל אִם שׁוֹמֵר שָׂכָר הוּא, עוֹשֶׂה עִמּוֹ דִּין וְאֵינוֹ נִשְׁבָּע. ואף על פי ששומר שכר פטור באונס, כאן שאינו מפסיד, שהרי חוזר ותובע את הגנב, הוא חייב לשלם ולתבוע את הגנב בעצמו. מבואר, שרב נחמן שחייב את רוניא, שהיה שומר חנם, לשלם ולחזור לתבוע בעצמו את הגנב, חולק על רב הונא בר אבין. משיבה הגמרא: אָמַר רָבָא, אף רב נחמן סובר ששומר חנם אינו חייב לשלם אפילו אם הוכר הגנב, וְהָתָם – במקרה שהיה עם רוניא, גַּבְרֵי דְּפַרְמוֹסְקָא הֲווּ קַיְימֵי – אנשי השלטון היו מצויים שם, דְּאִי רָמָא קָלָא חֲווּ אָתוּ וּמַצְּלִין לֵיהּ – שאם היה קורא להם היו באים ומצילים לו, וכיון שלא עשה כך הוא פושע וחייב:

המשך בעמוד כב

משנה

המשנה באה לבאר מה נחשב אונס, ושומר שכר פטור עליו: זֶאֱב אֶחָד שטרף אֵינוֹ אוֹנֶס, כיון שהשומר יכול לעמוד נגדו, אבל שְׁנֵי זְאֵבִים הרי זה אוֹנֶס ופטור. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּשָׁעַת מִשְׁלַחַת זְאֵבִים – שמתפרצים למקום ישוב, אֲפִלּוּ זֶאֱב אֶחָד אוֹנֶס לפי שהם עזים ביותר באותה שעה. שְׁנֵי כְלָבִים שטרפו, אֵינוֹ אוֹנֶס. יַחְדָּו הַכַּבָּלִי אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, אם באו הכלבים מֵרוּחַ אַחַת – מצד אחד אֵינוֹ אוֹנֶס, אבל מְשֻׁתָּפֵי רוּחוֹת הרי זה אוֹנֶס, שאין השומר יכול לעשות מלחמה מלפניו ומאחריו. הַלְּסָטִים – שודד הֲרֵי זֶה אוֹנֶס, ואין השומר חייב להסתכן ולעמוד נגדו. הָאֲרִי הַזּוֹב

וְהַנָּמֵר וְהַבַּרְדְּלָס וְהַנָּחָשׁ, הֲרֵי אֵלּוּ אוֹנֶס כי השומר אינו יכול לעמוד נגדם. אֵימָתַי אנוס השומר ופטור, בְּזְמַן שֶׁבָּאוּ החיות והלסטים מֵאֲלֵיהֶן למקום המרעה, אֲבָל אם הוֹלִיכָן – השומר הוליך את הבהמות סמוך ליער לִמְקוֹם שבו גְּדוּדֵי חַיָּה וְלִסְטִים, אֵינוֹ אוֹנֶס אלא פשיעה, וחייב לשלם. סָתָה הבהמה כְּדַרְכָּהּ הֲרֵי זֶה אוֹנֶס, אבל אם סְגָפָהּ – עינה אותה, שהרעיבה, או העמידה בחמה בקיץ או בצינה בחורף וּמֵתָה, אֵינוֹ אוֹנֶס. תקפה הבהמה וְעָלְתָה לְרָאשֵׁי צוקין – הרים גבוהים ותלולים וְנִפְלָה ומתה, הֲרֵי זֶה אוֹנֶס. אבל אם הֶעֱלָהּ השומר לְרָאשֵׁי צוקין וְנִפְלָה וּמֵתָה, אֵינוֹ אוֹנֶס וחייב:

גמרא

במשנה שנינו שזאב אחד אינו אונס. מקשה הגמרא: וְהָתַנְיָא בברייתא, שׁוְּאֵב אֶחָד הרי זה אוֹנֶס. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, הָהִיא – בברייתא מדובר בְּשָׁעַת מִשְׁלַחַת זְאֵבִים – שפרצו למקום ישוב, וְרַבִּי יְהוּדָה הִיא הסובר שבאותה שעה אפילו זאב אחד הוא אונס:

שנינו במשנה: הַלְּסָטִים הֲרֵי זֶה אוֹנֶס: מקשה הגמרא: אֲמַאי – מדוע הרי זה אונס, לִיזְקֵי נַגְּרָא לְהֲדֵי נַגְּרָא – יעמוד השומר נגד הגנב ויסלקו. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַב, במשנה מדובר בְּלִסְטִים מְיוּיָין – טעון בכלי זיין, והשומר שאינו מזוין אינו יכול לעמוד נגדו. אִיבָּעֲיָא לְהוּ – הסתפקו בני הישיבה, אם גם הַלְּסָטִים היה מְזוּיָין וְגם הרוֹעֶה היה מְזוּיָין, מַהוּ – האם חייב השומר לעמוד נגדו. מִי אֲמְרִינַן אוֹקֵי נַגְּרָא לְהֲדֵי נַגְּרָא – האם נאמר שכיון שכחם שוה חייב השומר לעמוד נגדו, אוֹ דִלְמָא – או שמא אינו חייב כיון שהָאי – הלסטים מָסַר נַפְשֵׁיהּ כדי לגזול ואינו חושש ליהרג, וְהָאי – השומר לֹא מָסַר נַפְשֵׁיהּ – אינו חייב למסור את נפשו. פושטת הגמרא: מְסַתַּבְּרָא, דְּהָאי מָסַר נַפְשֵׁיהּ וְהָאי לֹא מָסַר נַפְשֵׁיהּ, לפיכך אין השומר חייב לעמוד נגדו.

אֲמַר לֵיהּ – שאל אַבַּיֵי לְרָבָא, מה הדין במקרה שאַשְׁכְּחֵיהּ – פגש הרוֹעֶה את הלסטים לפני שגזל ממנו, וכדי להפחידו הגזים וְאָמַר לֵיהּ, נַגְּבָא סָרֵיךְ – גנב סרוח, בְּרוּכְתָא פְּלָנְיָא יְתֵיבְנָן – אנו שוהים במקום פלוני